

הבדלה**שולחן ערוך אורח חיים סימן רצו**

סעיף ח

(לד) נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש, <ז> ויש מי שחולק. הגה: ע"כ * (לה) יא לא יבדילו לעצמן רק ישמענו הבדלה (לו) מן האנשים.

רמב"ם הלכות שבת פרק כט

הלכה א

מצות עשה מן התורה לקדש א את יום השבת בדברים שנאמר +שמות כ'ז+ זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש, וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה.

הלכה יח

כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצאי שבת כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין במוצאיהן ובמוצאי יום הכפורים שכולם שבתות ה' הן, ומבדילין במוצאי ימים טובים לחולו של מועד ובמוצאי שבת ליום טוב, אבל אין מבדילים במוצאי יום טוב לשבת.

מגיד משנה הלכות שבת פרק כט

הלכה א

מצות עשה מן התורה וכו'. מדברי רבינו נראה בביאור שהוא סובר שההבדלה ג"כ דבר תורה והכל בכלל זכור. וראיתי המפרשים ז"ל חלוקים בזה יש סוברים כדברי רבינו ואע"ג דבגמרא פ' ערבי פסחים (דף ק"ו) אין שם אלא זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה וכו' מ"מ ילפינן ליה מדכתיב ולהבדיל כמ"ש פרק ידיעות הטומאה (שבועות י"ח): ולשון מכילתא זכור את יום השבת קדשהו בברכה וביאור אמר זכרהו על היין ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו. וי"א שההבדלה אינה אלא מד"ס אבל הקידוש הוא דבר תורה. ודע שלדברי הכל אחד אנשים ואחד נשים חייבין הם בקידוש היום ומימרא מפורשת היא נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. ונפקא לן מזכור ושמור והבדלה נמי אם היא דבר תורה נפקא לן חיובא דנשים מהתם ואם היא מדבריהם דומיא דקידוש תקנוה ורבינו ז"ל סתם כאן וכיון שלא הזכיר בהן פטור מכלל שהן חייבות ופרק י"ב מהלכות עבודת כוכבים ומזלות וחקותיהם כתב רבינו וכל מצות עשה שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה נשים פטורות חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בלילי פסחים ואכילת פסח והקהל ושמחה שאף הנשים חייבות ע"כ ונסח הקידוש ידוע הוא. ונוסח ההבדלה נחלקו בו שם פ' ערבי פסחים (דף ק"ג ק"ד) והעלו בגמרא כדברי רבינו. וזה מוסכם:

בית יוסף אורח חיים סימן רצו

ח כתוב בארוחות חיים (הל' הבדלה סי' יח) נשים אין מבדילות לעצמן דאין הבדלה תלויה בשמירת שבת אלא רבן אסמכוה (פסחים קו). אקרא (שמות כ ח) וה"ר יונה כתב דכשם שחייבות בקידוש חייבות בהבדלה:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן ק

אם נשים חייבות בקידוש דיו"ט סיון תשל"ח. למע"כ נכדי האהוב מוה"ר אהרן ברוך טענדלר שליט"א.

הנה כתב הרמב"ם פכ"ט מהל' שבת הל' י"ח והסמ"ג מצות עשה כ"ט שהטעם שמקדשים ביו"ט מפני שגם הוא נקרא שבתות ה' וא"כ נכלל בזכור את יום השבת לקדשו, ואף אם אסמכתא דרבנן היא כמו שכתב שם המגיד משנה הלא נתקן על מחויבי מצוה של שבת ונשים בכלל. ולא דמי להאסמכתא דהבדלה דפוסר הא"ח שהוא היש מי שחולק דבשו"ע /שו"ע או"ח/ סימן רצ"ו ס"ח, שאין האסמכתא מקראי דשבת אלא מקרא דלהבדיל בשבועות דף י"ח ע"ב כדכתב המ"מ בר"פ כ"ט שלכן סובר דכיון דהוא זמן גרמא אף שהוא חיוב חדש מכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה שלכן הוא רק בקידוש שהוא מקרא דזכור שהוא ההיקש לשמור, ולא בהבדלה שאינה תלויה בשמירת שבת דהרי הוא מקרא דלהבדיל בפרשת שמיני שלא שייך לשמירת שבת, וזהו כוונת הא"ח שהביא בב"י דאין הבדלה תלויה בשמירת שבת אלא אסמכוה אקרא, היינו אקרא אחר, אבל קידוש דיו"ט דאף אם הוא אסמכתא הוא מדנקראו גם יו"ט בלשון שבתות ה', הרי הוא אסמכתא גם להקיש לשמירה דהא בשביל השמירה ממלאכה נקראו שבתות לכן יש לחייב נשים גם בקידוש דיו"ט אף אם קידוש יו"ט הוא רק מדרבנן אף להא"ח. וגם יש ראייה מהא דחייבות בקידוש של ליל פסח שהוא אחד מהארבע כוסות ודוחק לומר שמשונה קידוש זו משאר קידושי יו"ט. ולכן איש שכבר קידש יכול לקדש בשביל הנשים ואסור לאשה לאכול לפני קידוש דיו"ט. זקנך אוהבך בלו"ג, משה פיינשטיין.

ווסתות**רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ד**

הלכה יב

ואסור לו לאדם לבא על אשתו ח סמוך לוסתה שמא תראה דם בשעת תשמיש שנא' והזרתם את בני ישראל מטומאתם, וכמה, אם היה דרכה לראות ביום אסור ט לשמש מתחלת היום, ואם היה דרכה לראות בלילה אסור לשמש מתחלת הלילה.

הגהות מיימוניות הלכות איסורי ביאה פרק ד הלכה יב

[ח] כתב הרמב"ן הורו מקצת בעלי הוראה שאינה אסורה אלא בתשמיש אבל שאר פרישות לא החמירו עליו שאין כאן אלא חשש דדבריהם עכ"ל. וכן כתב ראב"ן וכן נראה דעת ספר התרומה וכן ס"ה כתב לשון רבינו המחבר וכן פשוט היתר בכל מלכותם:

[ט] ובאביאסף כתב יום או לילה מימי ניסן ותרי וחצי יום וחצי לילה בתמוז וטבת ותימה:

מגיד משנה הלכות איסורי ביאה פרק ד

הלכה יב

ואסור לאדם לבא על אשתו וכו'. שם ובנדה פרק האשה (דף ס"ג): והזרתם את בני ישראל מטומאתם מכאן אמר ר' יאשיהו +שבועות דף י"ח ע"ב המימרא בשם רבי יאשיהו אבל בנדה הובאה בשם ר' ירמיהו +אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה אמר רבא עונה ושם נתבאר מ"ש רבינו אם היתה דרכה וכו' שהלכה כר' יהודה דאמר הכין. ומתבאר מדברי רבינו שאם היתה למודה לראות עם הנץ החמה שקודם לכן מותרת לשמש כל הלילה שלפניו וכן אם היתה למודה לראות בתחלת הלילה מותרת בכל היום שלפניו וכן מפורש בגמרא שם. ובפרק תשיעי יתבאר מהו ענין הוסתות ושם נתבאר שהם מדבריהם וכיון שכן פשוט הוא שזה האיסור אינו מן התורה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. וכתב הרשב"א ז"ל לפיכך אינה אסורה אלא בתשמיש בלבד וכ"כ הרמב"ן ז"ל. עוד כתב הרשב"א ז"ל עוד הקלו בה שהיוצא לדרך סמוך לוסתה פוקד את אשתו ופקידה זו אפילו בתשמיש ויש מי שהורה שהיא אסורה בכל קריבה שבעולם כנדה והיוצא לדרך אינו פוקד בתשמיש ולא התירו לו אלא פקידת ריצוי ודבר הרגל ולא יראה לי כן עכ"ל. ומ"ש ביוצא לדרך. היא מימרא ביבמות פרק הבע"י (דף ס"ב ע"ב) נזכרה שם בהלכות וסוף המימרא שם וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מיטריד פי' מיטריד מתשמיש ובטל מן המצוה ולא ידעתי למה לא הזכירוהו רבינו והרמב"ן ז"ל:

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ו

הלכה ו

כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר [ואחריהן] שבעה ואחריהן אחד עשר, ותזהר במנין כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או בימי זיבה, שכל ימיה של אשה כך הן שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה הלידה כמו שיתבאר.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ח

הלכה ג

כבר ביארנו שכל אשה שאין לה וסת א אסורה לשמש עד שתבדוק עצמה תחלה, ושיש לה וסת אסורה לשמש בכל עונת הוסת אם וסתה ביום אסורה לשמש כל אותו היום, ואם וסתה בלילה אסורה לשמש כל אותו הלילה, ומתחלת יום הוסת תספור ימי נדתה ימי זיבתה לעולם.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ט

הלכה א

אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שביארנו ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד, ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה הדם לפניו בפרוזדור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה כמו שביארנו.

שולחן ערוך יורה דעה סימן קפד

סעיף ב

בשעת וסתה, ה (ב) צריך (ג) לפרוש ממנה (ד) <ב> עונה אחת, ו <ג> ולא משאר (ה) קריבות אלא מתשמיש (המטה) בלבד. אם הוא ביום, (ו) פורש ממנה ז (ז) אותו היום כולו אפילו אם הוסת בסופו, ומותר מיד בלילה שלאחריו, וכן אם הוא בתחלתו, פורש כל היום ומותר כל הלילה שלפניו. וכן הדין אם הוא בלילה, פורש כל הלילה ומותר ביום שלפניו ולאחריו, ד' בין שקבעה וסת בג"פ או בפ"א. א. הגה: ה] וכל זה לא מיירי אלא בוסת התלוי בימים ח אבל לא בוסת התלוי <ד> בשינוי הגוף (ב"י בשם הראב"ד), וע"ל סימן קפ"ט. ט ו] ואשה (ח) שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים, או לאחר כשמגיע זמן וסתה, צריך לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו. (הגהות מיימוני פ"א דהלכות איסורי ביאה). וע"ל סי' קפ"ט.

שו"ת רדב"ז חלק א סימן קסג

שאלת ממני אודיעך אם מותר לאדם לחבק ולנשק את אשתו סמוך לוסתה.

תשובה דבר זה כתב מה"ר ישראל ז"ל שאסור ועיקר ראייתו ממה שמצא בהגה"ה במיימוני בשם הרמב"ן ז"ל הורו מקצת בעלי ההוראה שאינה אסורה אלא בתשמיש אבל שאר פרישות לא החמירו עליו שאין כאן אלא חשש דבריהם עד כאן נראה שרוצה לומר שאר פרישות כגון שלא יגע בה או שלא יאכל עמה וכה"ג שהם הרחוקות ופרישות לאפוקי חיבוק ונישוק דנהנית מהם כמו תשמיש ולא מיקרי פרישות ובכלל תשמיש הם ומדלא שרי אלא לשאר פרישות משמע בהדיא דחיבוק ונישוק דאורייתא אינון אסירי עכ"ל. ואני אומר כי לא דקדק הרב יפה דמה ראתי אדרבא דוק רישא שאינה אסורה אלא בתשמיש הא חיבוק ונישוק הוי בכלל שאר פרישות דאלת"ה עדיפא מינה הוה ליה למימר הורו מקצת בעלי הוראה דאפילו חיבוק ונישוק אסור וכ"ש תשמיש דהא חיבוק ונישוק לא הוו בכלל תשמיש דתשמיש דנדה בכרת וחיבוק ונישוק בלאו דלא תקרבו ואלו חיבוק ונישוק הוו שפיר בכלל שאר פרישות ומשום דסמוך לוסתה תשמיש גופיה לא הוי אלא חשש דבריהם וקרא דוהזרתם/דוהזרתם/ את בני ישראל אסמכתא בעלמא הוא הנך קריבות כולהו פרישות קרי להו זכיתי בדין שכתב הרשב"א ז"ל וז"ל לפיכך אינה אסורה אלא בתשמיש בלבד וכן כתב הרמב"ן ז"ל עכ"ל. הרי לך בהדיא/בהדיא/ בשם הרמב"ן ז"ל עצמו שלא אסרו אלא תשמיש בלבד וטעמא רבא איכא חדא דעיקרו איסור לאו ולא גזרו בו כי היכי דגזרו באיסור כרת. דקי"ל דוסתות מדרבנן ואפילו תשמיש עצמו לא הוי אלא מדרבנן ומיהו ממה שכתב הרמב"ן ז"ל הורו מקצת בעלי הוראה משמע שיש מי שהורה לאיסור. וכן כתב הרשב"א ז"ל עוד הקלו בה שהיוצא לדרך סמוך לוסתה פוקד את אשתו פקידה זו ואפילו בתשמיש ויש מי שהורה שהיא אסורה בכל קריבה שבעולם כנדה והיוצא לדרך אינו פוקד בתשמיש ולא התירו אלא פקידת ריצוי ודבר הרגל ולא יראה לי כן עכ"ל: הרי לך שהוא מחלוקת יש מי שמתיר הכל ויש מי שאוסר הכל כנדה אבל פשרה זו לאסור חיבוק ונישוק ולהתיר שאר פרישות לא ראינו ובשלמא אם פשרה זו היא משלו מוטב דמסתברא ליה כדברי האוסר בחיבוק ונישוק משום שהם בלאו כנדה עצמה ובדברי המתיר בשאר פרישות משום דבנדה עצמה הוו מדרבנן. אבל הוא ז"ל כתב בשם הרמב"ן מה שאינו במשמעות לשונו וכדכתב הרשב"א ז"ל.

והוי יודע דרוב הפוסקים אשר אנו רגילין לסמוך עליהם פסקו להקל וכן משמע לשון הרמ"ב ז"ל פרק ד' ז"ל ואסור לאדם לבוא על אשתו סמוך לוסתה שמא תראה דם בשעת תשמיש שנאמר וכו' משמע שלא אסר אלא ביאה דאיכא למיחש שמא על ידי תשמיש תראה דם דאיכא תרתי תשמיש ווסת אבל חיבוק ונישוק ליכא למיחש כולי האי שעי"כ תראה דם וסוף לשון ההגהה וכן כתב רא"ב וכן נראה דעת ספר התרומה וכן בספר המצות כתב לשון רבינו המחבר וכן פשט היתר בכל מלכותם ע"כ וכן כתב הטור בלי חולק הילכך איני רואה לחדש חומרות על ישראל מה שלא החמירו הראשונים והלואי שישמרו מה שהוטל עליהם דתפסת מרובה לא תפסת בידם לא זה ולא זה.

ט"ז יורה דעה סימן קפד ס"ק ב

(ב) עונה אחת. - הכי אסיקנא בהדיא בפרק האשה בסופו והבית יוסף הביא בשם א"ז דפסק אם רגילה לראות ביום פורש ממנה כל היום והלילה שלפניו וכתב עליו בית יוסף שאין לחוש בזה אלא כמ"ש הטור והפוסקי' דאין איסור אלא ביום לחוד וכמ"ש הש"ע כאן דהכי פסקין בהדיא הלכתא כר' יהודא בגמ' דס"ל כן ומו"ח ז"ל תיקן את פסק הא"ז הזה לומר אע"ג דהלכתא כר"י מ"מ ראוי להחמיר על זה ותמוה הוא להחמיר על מה שמפורש בתלמוד לקולא בפרט בווסתות דרבנן:

(ג) ולא משאר קריבות. - בב"י כתב דאפילו חיבוק ונישוק מותר ולא חיישינן לביאה כיון שביאה איסור דרבנן דלא כת"ה שכתב לאיסור בחיבוק ונישוק וכתב מו"ח ז"ל המחמיר בזה תע"ב ולי נראה שאסור מן הדין לדעת הרא"ש וראה מסי' (שמ"ב) [שפ"ג] כתב הרא"ש לענין אבילות שיש להחמיר בחיבוק ונישוק שהוא מביא לידי חשק והוא הדין נמי הכא וכ"ש הוא די ש' חשק טפי כשהולך לדרך:

ש"ך יורה דעה סימן קפד ס"ק ה

ה צריך לפרוש כו' - היינו מדרבנן כן הסכמת רוב הפוסקים והאחרונים דוסתות דרבנן:

ז אותו היום כו' - כתב הג"מ בשם אביאסף וכמה עונה יום או לילה ביומי ניסן ותשרי וחצי יום וחצי לילה ביומי תמוז וטבת עכ"ל וב"י דחה דבריו מאחר שהפוסקים לא הזכירוהו וגם לישנא דש"ס משמע דלא קפיד אלא על היום או על הלילה לא על השעות כו' והמעדני מלך דפ"ק דנדה והב"ח השיגו עליו דדברי האביאסף נכונים ומבוארים בש"ס פרק תינוקות (דף ס"ה: ע"ב) עכ"ד וכן מצאתי בראב"ן סימן שי"ח כהאביאסף ומה שלא הזכירוהו הפוסקים אין ראייה דבסתם יום ובסתם לילה מיירי ואה"נ דבתקופת תמוז וטבת יש לחשוב שעות זמניות וכה"ג מצינו בכמה דוכתי בש"ס ופוסקים כגון לענין ק"ש בא"ח ר"ס נ"ח ולענין חמץ בע"פ בא"ח סימן תמ"ג ס"א בהג"ה ולענין חישוב תקופות וכה"ג טובי ובא"ז כתב ז"ל פורש ממנה כל אותו יום והלילה שלפניו וכן להיפך עכ"ל ועיין בראב"ן סימן שי"ח ובש"ס פרק האשה סוף דף ס"ג ודוק נ"ל דדעת ראב"ן דודאי אם יש לה וסת קבוע ביום כגון שיש לה וסת לראות לעולם בתחילתו או לעולם באמצעיתו או לעולם בסופו א"צ לפרוש אלא אותו היום ולא לפניו ובהכי איירי בש"ס ופוסקים אבל אם רגילה לראות ביום ואין לה שעה קבועה רק לפעמים בתחלתו ולפעמים באמצעיתו ולפעמים בסופו א"כ כל היום וסתה ודמי

כאילו היה וסתה כל היום ודאי דאשה שוסתה כל היום צריכה לפרוש כל לילה שלפניו ובהכי מיירי הא"ז ובזה מיושב שפיר מה שהקשה הב"י דהא"ז הוא נגד הש"ס ולפעד"נ להוציא מן הש"ס כמ"ש ודו"ק גם הב"ח כתב שמשמע שהירא דבר ה' נוהג כהא"ז וגם בהגהת ש"ד ס' ז' הביא דברי הא"ז במסקנא וכ"כ בא"ו של מהר"ל בשם מהר"ל:

שו"ת נודע ביהודה מהדורה קמא - יורה דעה סימן נה

... והנה דבריו טובים למ"ד וסתות דאורייתא אבל למ"ד וסתות דרבנן איך נצרף הוסת לחייב בשבילו חטאת ועיקרו מדרבנן. ואין זה דומה למה דמחייבין במסכת שבועות חטאת ולא אמרינן אנוס הוא היינו שאפי' וסתות דרבנן מ"מ כיון שעכ"פ מוטל עליו מדרבנן לפרוש הימנה שוב אינו אנוס לשמש עמה וממילא חייב חטאת על שגגתו ששימש עם הטמאה ודאי אבל בזה שאנו מסופקים אם היא טמאה כלל כי שמא דם עליה הוא ואיך נימא דבשעת וסת חזקתו מן המקור והלא וסתות דרבנן ולמימר דמתניתין אתיא כמ"ד וסתות דאורייתא קשה הדבר לאמרו לאוקמי משנתנו שהיא סתם משנה דלא כהלכתא. והנלע"ד בזה על פי מה שחידשתי דבר נפלא דלכאורה להנך דסברי וסתות דרבנן קמה כנגדם כחומה אזהרה דוהזרתם וגו' דילפינן מינה אזהרה לבני ישראל שיפרשו עונה סמוך לוסתן והרי עיקר הוסת דרבנן ואיך הזהירה התורה עליו. והראב"ד באמת רצה לומר שזה אסמכתא וכן כתבו הר"ן והרשב"א הובא בב"י סי' קפ"ד. אמנם התוס' ביבמות דף ס"ב כתבו דסמוך לוסתן דאורייתא וכן שטח לשון הרמב"ם בפ"ד מא"ב הלכה י"ב משמע שהוא מן התורה ואני אומר ודאי שהוא מן התורה ואעפ"כ וסתות דרבנן. ואומר אני אף שנחלקו תנאים ואמוראים אם וסתות דאורייתא או דרבנן אין טעם פלוגתתם דלמ"ד וסתות דרבנן אז מן התורה לא אמרינן חזקה אורח בזמנו בא ועיקר חזקה זו תהי' לדידי' רק מדרבנן א"ו גם לדידי' חזקה זו היא ככל החזקות שבש"ס וחזקה מן התורה היא כדאמרינן בפ"ק דחולין אלא דנגד חזקה זו היא חזקת האשה שבחזקת טהרה עומדת ולכך מן התורה אוקמינן חזקה להדי חזקה וזהו טעם המ"ד וסתות דרבנן...

שו"ת נודע ביהודה מהדורה קמא - יורה דעה סימן נו

... שנית על שאלה הנ"ל: בהגיע דברי אלה אל הרב מהר"ם השואל הנ"ל השיב על קצת דברי זהו. על מה שכתבתי לחלק בוסתות בין חשש שמא תראה שהוא דאורייתא משא"כ שמא כבר ראתה הוא נגד חזקת טהרה. השיב שהוא תלוי בפלוגתא דר"ת ור' מנחם מיוני' בקדושין דף מ"ה ע"ב. גם מה שכתבתי שחזקת טהרה עומד נגד חזקת אורח בזמנו בא, השיב שלא מצינו חזקה נגד חזקה במקום שהשניה סותרת הראשונה ובאה אחר זמן אלא השניה דוחה הראשונה לגמרי. ועל מה שכתבתי דשמואל דאמר בבשרה רמז לדברי ר' נחמיה שלא גזרו על הכתמים בדבר שאינו מקבל טומאה, השיב שלא מצא דוגמא לזה בש"ס דנסיב קרא להיתר בדבר שעיקר איסורו מדברי סופרים ואפילו דרך אסמכתא בעלמא...

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קע

שלום וכ"ט לתלמידי הרב הוטיק המופלא מהו' שמואל נ"י אב"ד דק"ק יערגן.

אודות אשה שהגיע ליל טבילתה ביום יציאת בעלה לדרך והוא בעונה הסמוך לוסתה אם נאמר שבצירוף ב' מצות עונה דהיינו ליל טבילה ויום יציאה לדרך לא נחוש כלל למצות פרישת עונה הסמוך לוסתה.

שאלה זו בעינה נשאלה לפני שבוע העבר ואסרתי בפשיטות והעיקור כי מ"ש רמ"א /יו"ד/ בסימן קפ"ד לחומר בעלמא לפרוש מתשמיש הוא לענ"ד מעיקור הדין דהש"ך כ' בזה משום דקיי"ל וסתות לאו דאורייתא וכ"כ ב"י שם וכן משמע מתוס' פ' הבע"י ואני קבלתי ממ"ו זצ"ל דאפי' למ"ד וסתות ל"ד מ"מ עונה הסמוך לוסתה דאורייתא דשמא ראתה כבר לא חיישינן אבל שמא תראה כמו שמא מת ושמא ימות ושוב נדפס כן בס' נב"י ושוב מצאתי כן בבד"ה להרא"ה אלא שחילק שם בין עונה שקודם רגע הוסת לעונה שאחר רגע הוסת ע"ש ואמר לי מורי זצ"ל דאפי' להסוברי' בש"ך סי' קצ"ו סק"ט דקריבה דג"ע = דגילוי עריות = דהיינו חבוק ונשוק אסור מה"ת בכל העריות מ"מ מותר לפקוד בקריבה בעלמא בעונה הסמוך לוסתה לצורך מצוה ביוצא לדרך אף על גב דהפרישה היא חיוב מה"ת מ"מ הותר הקריבה משום דהבעילה בעצמה אין בה איסור מה"ת אלא משום שמא תראה באמצע התשמיש ואסור לפרוש באבר חי ויצטרך להשהות עליה משו"ה אסור לכנוס בתחלה על מנת כן אבל בשארי קריבות אם ירגיש היא תודיע לו ויפרוש מיד אלו דברי מורי זצ"ל ודפח"ח ואני התלמיד מוסיף על דבריו בשלמא חמום התשמיש גורם להקדים הזלת הדם קודם זמנו ואיכא למיחש טפי משא"כ בשארי קריבו' מה"ת לחוש.

יהי' איך שיהיה כיון דאיכא ספק דאורייתא בודאי אין להקל בתשמיש בעונה הסמוך לוסתה אך בעונה דאביאספ ודאור זרוע בהאי יש להקל קצת אלא דלא נשאלתי ע"ז.

ותו דהך מצוה מחודש מאחרונים דליל טבילה אין לה שרש כ"א ממ"ש ב"י בשם ירושלמי בא"ח סי' תקע"ד דמותר לשמש בשני רעבון וכבר דחה לי' מג"א שם סק"ה דוקא בחשוכי בנים וגם אלי' רבה שם הוסיף עוד דהא טבילה בזמנה לאו מצוה ועוד הא לית לן טבילה בזמנה כלל שהם ספק זבות והיה דעתי להאריך בזה ושוב מצאתי שהכל נכלל בדברי הגאון ס"ט סי' קפ"ד סק"ד ע"ש.

וי"ל דמג"א נמי לא אמרה אלא בשני רעבון דאין מצוה לקיים עונה בזמנה שהיא משתוקקת שהרי גם היא מחויבת לצער בצער הדור ואין לה להשתוקקת אבל בעלמא אפשר דהוה מצוה ועי"ל דבליל טבילה שלא בסמוך לוסתה דלא

ברירא לן שמתעברת דהרי פליגי ביה אמוראי ס"פ המפלת ע"כ לא עבדינן עובדא בשני רעבון אבל בליל טבילה והיא סמוך לוסתה דממ"נ מתעברת אפשר דמוטר אפילו בשני רעבון אפילו כבר קיים פ"ור = פריה ורביה = איכא משום לערב אל תנח ידיך אלא דטבילה בזמנה לא שכיח שיארע סמוך לוסתה אם לא שראתה דם בלא עת נדתה ונמשכה טבילתה בזמנה עד עונה סמוך לוסתה ואם יארע כן אפשר שמותר אפי' בשני רעבון ומישוב ק' תוס' דמס' תענית י"א ע"א די"ל ללוי אירע כן ולא ליוסף.

ועיי' מהרש"א שם ועי"ל דמה שהרגילו לומר דעונת ליל טבילה מצוה משום דעי"כ האשה זריזה למטבל דרוצה אשה בקב ותפלות ואילולי כן היתה מתעצלת ולא היה לבעל פת בסלו ובא לידי הרהור עבירה ח"ו וטעם זה שייך אפי' במעוברת ומניקת דליכא משום בבקר זרע זרעך דהרי כבר היא מעוברת מניקת נמי נוח לו שלא תתעבר משום דמיעקר חלבא מ"מ איכא מצוה מטעם הנ"ל אבל בכל זאת אין דעתי נוטה להתיר להביא עצמו לידי ספק כרת בעונה הסמוך לוסתה. פ"ב כאור בקר ליום ה' טבת תקפ"ל. משה"ק סופר מפפ"דמ.

ר' חיים הלוי הלכות איסורי ביאה פרק ד

הלכה יב

ואסור לו לאדם לבוא על אשתו סמוך לוסתה שמא תראה דם בשעת תשמיש שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם עכ"ל.

עין במגיד משנה שכתב דהקרא אסמכתא בעלמא ואיסור זה הוא מדבריהם וכמו שפסק בפ"ח דוסתות דרבנן. והנה בשבועות דף י"ח [ע"א] קפריץ הגמ' בשאין סמוך לוסתה אנוס הוא ומבואר שם בסוגיא דאינו חייב חטאת רק על סמוך לוסתה וכגון דקאמר יכולני לבעול, וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מה' שגגות הל"ו עיי"ש, וכבר הקשו דהרי וסתות דרבנן, וא"כ הא מדאורייתא אין חילוק כלל בין בשעת וסתה לשלא בשעת וסתה, וצ"ע.

אכן נראה מבואר בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דאמרינן דוסתות דרבנן אין פירושו דכל יסוד הדין של קביעות וסת הוא רק מדבריהם, ומדאורייתא לא חל דין קביעות וסת כלל, דהנה ברמב"ם פ"ו שם ה"ו ז"ל כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהם אחד עשר ואחריהם שבעה ואחריהם אחד עשר וכו', שכל ימיה של אשה כך הן שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה עכ"ל, והך וסת שהזכיר הרמב"ם אין פירושו כמו שעת וסתה המוזכר מתחלה ברמב"ם בה"ב שם, דהפירוש שם אלו הימים שהוקבעו להיות ימי נדה, אבל הכא ר"ל שעת וסתה ממש שקבעה לראיתה, והוא זה מבואר מהא דפסק הרמב"ם בפ"ח שם ה"ט וי' בדין שינתה וסתה וז"ל ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה הרי זו חוששת לוסתה וכו' כיצד חוששת לוסתה אם ראתה דם בוסת זו אפילו יום אחד תשב לנדתה מספק וכו', והיינו משום דחיישינן שמא הוא זה קביעות וסת, וממילא דמשתנה גבה חשבון ימי נדה וזיבה והויא ראייה זו ראייה של נדה, הרי להדיא דדין חשבון ימי נדה וזיבה תלוי בקביעות וסת, וכן משמע מדברי הרמב"ם בה"ג שם שהזכיר דין חשבון ימי נדה וזיבה גבי קביעות וסת, דשמע מינה שכל חשבון וקביעות ימי נדה וזיבה תלוי בקביעות וסתה, וכן הוא מבואר להדיא במגיד משנה שם, והרי חשבון של ימי נדה וזיבה פשיטא דהוי דאורייתא, דהלא זהו עיקר יסוד הדין והחילוק שבין נדה לזבה, ובעל כרחך דגם דין קביעות וסת הוא ג"כ מדין תורה לכו"ע. והא דאמרינן דוסתות דרבנן הוא רק לענין הטומאה, דזה דחיישינן דראתה בשעת וסתה זה לא הוי רק מדרבנן, ומדאורייתא לא תלינן למימר שראתה, אבל אה"נ דאם ראתה מיקרי זה שראתה בשעת וסתה גם מדין תורה, דעצם החלות של קביעות וסת הוא מדין תורה, והרי דין וסתות לשור המועד מדמינן ליה, ובשור המועד ליכא שום דין שנחוש לנגיחה בזמן העדאתו, אלא דעיקר הדין הוא דאם נגח מיקרי נגיחה של העדאה, וא"כ ה"נ בוסתות דכוותה עיקר הדין מדין תורה הוא רק דין קביעות וסת, שזו היא שעת וסתה, וזה לכו"ע דאורייתא, והפולוגתא אי וסתות דאורייתא או דרבנן הוא רק אי חיישינן לראיה בשעת וסתה מדאורייתא או לא, אבל אה"נ דעיקר החלות דין של וסתות הוא דאורייתא, וזהו דנאמרה ההלכה דימי נדה וימי זיבה תלויין בוסת.

ולפי"ז הרי ניחא הסוגיא דשבועות דמחלקת בין בשעת וסתה לשלא בשעת וסתה לענין החיוב חטאת, גם אם נימא דוסתות דרבנן, דכיון דגם מדין תורה חל דין קביעות וסת, שזו היא שעת וסתה, א"כ ממילא דזה לחוד מפקיע הדין אונס, ולא איכפת לן מה שמדין תורה אינו צריך לחוש שתראה, דמ"מ לענין דין אונס, כיון שאם תראה מיקרי זה ראייה של שעת וסתה, וכל שרואה בזמן הראוי לה ממילא דאינה בכלל אונס, ורק שוגג הוא דחשוב כיון דסבר יכולני לבעול, ואתיא שפיר הגמ' גם למ"ד וסתות דרבנן, כיון דדין קרבן הלא תלוי באם היתה הראיה בזמנה אם לא, דזה שייך לעיקר דין קביעות וסת, דזה דין תורה לכו"ע, וכמו שנתבאר.

ומעתה הרי י"ל, דהדרשא דוהזרתם היא דרשא גמורה מדין תורה, ואע"ג דוסתות דרבנן, דהרי עיקר הדין דוהזרתם הוא שצריך לפרוש במקום שיוכל לבוא לידי טומאה ונדה, וזו היא מצות ההזרה ופרישה, וא"כ כיון דעיקר קביעות הוסת הוא דאורייתא, נהי דבעבר וסתה קי"ל דוסתות דרבנן ולא חיישינן לראתה, אבל מ"מ בשעת וסתה עצמה הרי היא בכלל אפשר להיות רואה, וחייל על זה חובת הזרה ופרישה מדין תורה, וכסתימת לשון הרמב"ם דהוא דין תורה.

מתעסק**תלמוד בבלי מסכת כריתות דף יט עמוד א**

גמ'. תניא, א"ר אליעזר: מה נפשך? אי חלב אכל חייב, אי נותר אכל חייב! אי אשתו נדה בעל חייב, אי אחותו בעל חייב! אי בשבת עשה מלאכה חייב, אי ביה"כ עשה מלאכה חייב! אמר לו רבי יהושע: הרי הוא אומר אשר חטא בה, עד שיודע לו במה חטא. ורבי אליעזר האי בה מאי עביד ליה? מיבעי ליה: פרט למתעסק. מתעסק דמאי? אי דחלבים ועריות - חייב, [דאמר רב נחמן אמר שמואל: המתעסק בחלבים ועריות - חייב], שכן נהנה! ואי מתעסק בשבת - פטור, מאי טעמא? מלאכת מחשבת אסרה תורה! לרבא משכחת לה, כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר; לאביי משכחת לה, כגון דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר, דאיתמר: נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר - פטור, מאי טעמא? דהא לא איכוון לשום חתיכה; לחתוך את התלוש וחתך את המחובר - אביי אמר: חייב, דהא איכוון לשום חתיכה, רבא אמר: פטור, דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא.

רש"י מסכת כריתות דף יט עמוד ב

מתעסק בחלבים - כגון חלב ושומן לפניו ונודע שזה חלב וזה שומן ונתכוון לאכול שומן והביט למקום אחר והלכה ידו אל החלב ואכלו אי נמי חלב וחלב לפניו וסבור שהוא שומן ונתכוין לאכול חתיכה זו ואכל את זו ולא דמי לשוגג דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן. מתעסק בעריות - כגון נתכוון לבוא על אשתו נדה וסבור טהורה היא אחותו ואשתו לפניו ונשמטה אשתו ולא ידע ובאה אחותו במקומה ולא דמי לשוגג דשוגג כגון שנתכוון לזו עצמה וסבור שהיא אשתו.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עב עמוד ב

נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר - פטור, לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, רבא אמר: פטור, אביי אמר: חייב. רבא אמר: פטור דהא לא נתכוון לחתיכה דאיסורא. אביי אמר: חייב, דהא קמיכוין לחתיכה בעלמא. אמר רבא: מנא אמינא לה - דתניא, חומר שבת משאר מצות, וחומר שאר מצות משבת. חומר שבת משאר מצות: שהשבת, עשה שתיים בהעלם אחד - חייב על כל אחת ואחת, מה שאין כן בשאר מצות. וחומר שאר מצות משבת - שבשאר מצות שגג בלא מתכוין - חייב, מה שאין כן בשבת.

תוספות מסכת כריתות דף יט עמוד ב

לשון התוספות דאיתמר נתכוין להגביה התלוש וחתך המחובר - לפי מה שפירשנו צריך לומר ועלה בידו מחובר אותו עצמו שמתכוון לו דאי חתך מחובר אחר אמאי נקט נתכוון לתלוש אפי' נתכוין למחובר פטור כמו ההיא דשתי נרות ונתכוון לכבות את זו וכיבה את זו ורבינו שלמה יצחקי לא פירש כן. דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא - ואם תאמר שוגג נמי דכל התורה כולה לא מתכוון לאיסור ויש לומר בכל התורה כולה כשאמר מותר הוא בשוגג בדבר שהוא ידוע לנו שהוא איסור אבל הכא מתכוון לדבר שהוא היתר לכולי עלמא אם היה כפי מה שהוא סבור ולכך פטור משום דהוי מתעסק.

רש"י מסכת שבועות דף יט עמוד א

פרט למתעסק - בדבר היתר ובא לידו איסור ולא נתכוין לגופה של זו כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר נתכוין לאשתו והרי אחותו עמה במטה ונשמטה אשתו ובאה אחותו תחתיה ואיזהו חייב נתכוין לחתוך כסבור תלוש ונמצא מחובר או כסבור היום חול או כסבור מלאכה זו מותרת ומ"מ לזו נתכוין וכן בא על אחותו ונתכוין לגוף זה כסבור היא אשתו.

תוספות מסכת שבועות דף יט עמוד א

פרט למתעסק - בפרק ספק אכל (כריתות דף יט): מסיק מתעסק דמאי אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה אלא מתעסק דשבת כדשמואל ובקונטרס לא דק דהזכיר נמי מתעסק דעריות ומיהו תימה דאמאי איצטריך בה פרט למתעסק דשבת תיפוק ליה מטעמא דשמואל דאמר התם דפטור מטעם דבעינן מלאכת מחשבת ואמילתא דשמואל גופיה קשה דאי טעמא דנהנה עיקר לחייב בחלבים ועריות למה לי למיפטריה בשבת משום מלאכת מחשבת ואי טעמא דמלאכת מחשבת עיקר למה לי למחייביה בחלבים ועריות משום דנהנה ונראה דאיכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דמיפטר מטעם שלא נעשית מחשבתו ולא שייך למיפטריה משום מתעסק ועוד מתעסק אחר כגון נתכוין לחתוך את התלוש ולהגביה את התלוש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ונמצא מחובר דנעשית מחשבתו ומיפטר משום בה פרט למתעסק ובתרוייהו איירי שמואל ומשום הכי קאמר בכריתות אלא מתעסק דשבת כדשמואל דאיירי נמי שמואל במתעסק דמטמו דאןך מם איק דיסרא דןגק סכ רןצצ? יפטר משום בה לר' אליעזר אלא שלא חשש לפרש אלא טעם דמלאכת מחשבת דלא איירי בה רבי אליעזר ובחלב נמי איכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לאכול חלב זה ואכל חלב אחר דחייב בלא טעמא דנהנה דלא שייך למיפטריה מטעם מלאכת מחשבת ועוד מתעסק אחר כגון סבור שהוא שומן או רוק ובלעו דכיוצא בו מיפטר לענין שבת מדכתיב בה והכא לית לן למעוטי משום דנהנה וטעמא דנהנה ומשום מלאכת מחשבת לא קאי אכולהו ומה שפירש הקונטרס כאן מתעסק היינו נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר ואיזהו חייב נתכוין לחתוך את זה וחתך זה וכסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר אין נראה לפרש אלא נראה כדפרישית.

חידושי הרמב"ן מסכת שבועות דף יט עמוד א

ורבי אליעזר האי בה מאי עביד ליה פרט למתעסק. כתב רש"י ז"ל כגון נתכוון לאשתו והרי אחותו עמה במטה אחת ונשמטה אשתו ובאה אחותו תחתיה, ותימה הוא למה הזכיר בכאן מתעסק בעריות והרי המתעסק בחלבין ובעריות חייב שכבר נהנה ואפי' כסבור רוק הוא ובלועו כדאמרין בפרק ארבע מיתות (ס"ב ב') המתעסק בחלבים ובעריות חייב, וכל שכן זה שהוא מתכוין לביאה, ומאי דכתב נמי גבי שבת כגון נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר, קשיא דלהאי לא איצטריך בה דמשום מלאכת מחשבת נפקא לן, כדאמרין התם מה שאין כן בשבת דפטור נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר וכדשמואל דאמר המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומפורש נמי בגמרא בפרק ספק אכל חלב ורבי אליעזר האי בה מאי עביד ליה מפיק ליה פרט למתעסק, מתעסק במאי אי בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה אי מתעסק בשבת פשיטא דפטור דהא אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבין ובעריות חייב שכבר נהנה בשבת פטור [ס"א, אסור] מלאכת מחשבת אסרה תורה, ופרקינן לרבא משכחת לה כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פי' שהוא מתכוין למלאכה, הילכך אי משום מלאכת מחשבת האי נמי חייב ואיצטריך בה לאפטוריה עד שיתכוין לה, לומר לך דלא מחייב עד שיתכוין לחתוך תלוש זה ונמצא שהוא מחובר.

רמב"ם הלכות שגגות פרק ב

הלכה ז

השוגג בלא כוונה בעריות או במאכלות אסורות חייב חטאת, בשבת פטור מחטאת, כיצד היה מתעסק עם אשה ובעלה בלא כוונה לבעילה והרי היא ערוה עליו, דמה שזה שבפיו רוק הוא ובלעו בלא כוונה לשם אכילה בעולם והרי הוא חלב הרי זה חייב חטאת, נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר בלא כוונה לחתיכתו פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה כמו שביארנו במקומו.

רמב"ם הלכות שגגות פרק ב

הלכה יא

המתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אף על פי שנתכוין לחתיכה הואיל ולא עשה מחשבתו פטור מן החטאת שזה כמתעסק ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת כמו שביארנו כמה פעמים.

כסף משנה הלכות שגגות פרק ב

הלכה ז

השוגג בלא כוונה בעריות וכו'. בפ"ד דכריתות (דף י"ט). ומ"ש נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר וכו'. שם ובפ' כלל גדול (דף ע"ג) נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור מ"ט דהא לא איכוון לשום חתיכה לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אביי אמר חייב דהא איכוון לשום חתיכה רבא אמר פטור דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא, וידוע דהלכה כרבא וכ"פ רבינו בספ"ז, וא"כ צ"ל דמאי דנקט הכא רבינו נתכוון להגביה את התלוש לאו לדיוקא נקטיה אלא להיותו דבר פשוט לפיטור וסמך על מה שיכתוב בספ"ז וזה שאמר כמו שביארנו במקומו:

רמב"ם הלכות שבת פרק א

הלכה ח

כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשית לו מלאכה אחרת שלא נתכוין לה פטור עליה לפי שלא נעשית מחשבתו, כיצד זרק אבן או חץ בחבירו או בבהמה כדי להרגן והלך ועקר אילן בהליכתו ולא הרג הרי זה פטור, קל וחומר אם נתכוין לאיסור קל ונעשה איסור חמור, כגון שנתכוין לזרוק בכרמלית ועברה האבן לרשות הרבים שהוא פטור וכן כל כיוצא בזה, נתכוין לעשות דבר המותר ועשה דבר אחר כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אינו חייב כלום וכן כל כיוצא בזה.

הלכה ט

נתכוין ללקט תאנים שחורות וליקט לבנות או שנתכוין ללקט תאנים ואחר כך ענבים ונהפך הדבר וליקט הענבים בתחלה ואחר כך תאנים פטור אף על פי שליקט כל מה שחשב הואיל ולא ליקט כסדר שחשב פטור שבלא כוונה עשה שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת.

הלכה י

היו לפניו שתי נרות דולקות או כביות נתכוין לכבות זו וכבה את זו או להדליק זו והדליק את זו חייב שהרי עשה מן המלאכה שחשב לעשותה, הא למה הוא דומה למי שנתכוין ללקט תאנה זו וליקט תאנה אחרת, או למי שנתכוין

להרוג את זה והרג את זה שהרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה. +/השגת הראב"ד/ היו לפניו שתי נרות עד והדליק את זו חייב. א"א המחבר הזה הביא הדברים כפשוטן וכאשר עיינתי בגמרא במקומו בכריתות (י"ט) לא מצאתים שיתקיימו כן, דרב יהודה איתביה לשמואל מרא דשמעתא ממתני' דא"ר יהודה אפי' נתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים וכו' ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פטור והא הכא דמתעסק הוא ור' יהושע לא קא פטר אלא ממינא למינא אבל בחד מינא ר' יהושע נמי מחייב וא"ל שינא שבוק מתניתין ותא אבתראי הכא במאי עסקינן שאבד מלקט מלבו וכו' אלמא אפילו בחד מינא מתעסק הוא ופטור ואם כן היינו נתכוין לכבות את זו וכבה את זו, אלא על כרחך מתניתין דנרות (כריתות כ) כלה בלקדם היא שאם נתכוין לכבות את זו תחלה וכבה את זו או להדליק את זו תחלה והדליק את זו חייב, דכיון דחדא מלאכה היא וחדא מינא בהקדמת זו לזו לאו שינוי מחשבה הוא, אבל בכיבו והדלקה אם שינה בהקדמתו פטור, וכן ענבים ותאנים דאמר ר' יהודה לקדם קאמר נתכוין ללקט תאנים תחלה וליקט ענבים ר' יהושע פטור אבל בחד מינא לקדם חייב, ואני תמה איך חשב כזאת שאם חשב ללקט תאנים ואחר כך ענבים ונהפך הדבר יהיה פטור וכשחשב להדליק את זו והדליק את זו יהיה חייב זה שעשה כל המלאכה שחשב לעשות פטור וזה שלא עשה כלום יהיה חייב תמהון לבב הוא זה. +

הלכה יא

אבל אם נתכוין להדליק ראשונה ולכבות שניה אחריה ונהפך הדבר וכבה ראשונה ואחר כך הדליק שניה אחריה פטור, כבה זו והדליק זו בנשימה אחת חייב, שאע"פ שלא הקדים ההדלקה הרי זה לא איחר אותה אלא שתיהן כאחת ולפיכך חייב וכן כל כיוצא בזה **וכל העושה מלאכה כמתעסק ולא נתכוין לה פטור**. +/השגת הראב"ד/ אבל אם היה נר אחד דולק ואחד כבה ונתכוין להדליק תחילה ונהפך הדבר וכבה ואחר כך הדליק פטור. א"א זהו שהגהתי אני אבל כל מה שבפנים שבוש הוא. +

ערוך לנר מסכת כריתות דף יט עמוד ב

בגמרא אלא מתעסק דשבת. לפי שיטת רש"י הכי גרסינן מתעסק דמאי אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה אלא מתעסק דשבת כדר"נ אמר שמואל דאמר ר"נ א"ש מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה וכן נראה הגרסא בתוס' שבועות (יט א) וכן הביאה הבאר שבע בהוריות וכן נראה ברש"י דלפנינו מדציין מלאכת מחשבת אחר דבור אלא מתעסק ודלא כמו שהג"י בברכת הזבח שהביא הא דרב נחמן קודם תירוץ אלא מתעסק דשבת:

בגמרא להגביה את התלוש. הרמב"ם בהל' שגגות (פ"ב ה"ז) הביא כן והעיר הכ"מ למה נקט להגביה אפילו לחתוך את התלוש ג"כ פטור דהא הרמב"ם פסק כרבא (שם בפ"ז) ולענ"ד י"ל דהרמב"ם מפרש ג"כ כפרש"י דרבא ואב"י בב' חתיכות איירי ולכן י"ל דבאותה חתיכה אם נתכוון לחתוך וסבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר גם לרבא חייב וכמו שכתב רש"י בשבועות בפ"י ולכן בפ"ב דנראה בהרמב"ם דאיירי באותה חתיכה דהא נקט דומיא דמתעסק עם אשה ודמה שזה שבפיו רוק דמייתי התם דמיירי בחד חתיכה רק שלא נתכוון כלל אפי' למעשה דהבעילה ואכילה כמו כן איירי בהגב' את התלוש דאין כאן רק חתיכה א' אבל לא נתכוון כלל למעשה דחתיכה אבל נתכוון לחתיכה וסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר זה לא מקרי מתעסק וחייב אבל בפ"ז איירי מב' חתיכות דנתכוון לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר דפטור לרבא דפסק כוותיה וכן משמע מלשוננו דכתב וחתך את המחובר ולא כתב ונמצא שהוא מחובר וכן משמע מלשוננו בהל' שבת (פ"א ה"ח) וע"ש בה"ה וכן משמע ממש"כ בהל' שגגות (פ"ז ה"א) אעפ"י שנתכוון לחתיכה משמע שזהו החידוש דאע"ג דבהאי גוונא באותה חתיכה חייב מ"מ אם הוא מחובר אחר פטור:

שפת אמת מסכת כריתות דף יט עמוד ב

בגמ' מתעסק דמאי לפי' הפשוט משמע דקושית הגמ' אי חלבים ועריות הלא נהנה ואי בשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא צריך קרא דבה ומשני דמשכחת כשנתכוין עכ"פ לחתיכה ומלאכת מחשבת ממעט דווקא אי לא נתכוון כלל רק שנשתמט ידו ועקר איזה מחובר שלא במתכוין ולפ"ז נראה לגרוס הכי מתעסק דמאי אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה ואי דשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה דאר"נ א"ש המתעסק כו' אמרה תורה ומשני דמשכחת כאב"י ורבא אכן רש"י נראה דגורס אלא מתעסק דשבת כמ"ש בס' בה"ז ג"כ ולהכי צריך רש"י לתרוצי דר"נ אליבא דר"י קאי אבל ר"א לית לי' סברא דמלאכת מחשבת לכן צריך בה למעט מתעסק מיהו קשה למה נדחק רש"י דהא גם לר"א אפי' ס"ל כר"נ צריך מיעוט דבה במפטם את הקטרת דאינו נהנה וגם לא כתי' בי' מלאכת מחשבת וגם על פי' הפשוט בגמ' קשה למה לי כדאב"י ורבא לוקי במפטם וי"ל דהמ"ל הכי ג"כ או אפשר דבמפטם כיון דכ' אשר יעשה כמתכונתה היינו נמי מלאכת מחשבת דוקא שכוון לעשות כמתכונתה וצ"ע לפרש"י אליבא דר"א דלית לי' טעם דמלאכת מחשבת רק מבה ממעט מתעסק מנ"ל דבחלבים ועריות חייב שכן נהנה מ"מ כיון דכ' אשר חטא בה אימעוט מתעסק כמו בא"י אי חלב אכל או נותר דפטור מקרא דאשר חטא בה אע"פ שנהנה ומאי מקשה הגמ' אי חלבים ועריות כו' הלא י"ל דר"נ לא קאי כלל אליבא דר"א דלדידי' אפי' בחלבים ועריות פטור:

חתם סופר מסכת שבת דף עב עמוד ב

נתכוון להגביה וכו', עיין מג"ש דלרש"י פליגי רבא ושמואל בכריתות ומאי דמפיק שמואל ממלאכת מחשבת מפיק רבא מאשר חטא בה, והגירסא בכריתות י"ט ע"ב אלא מתעסק ולא כמ"ש לפנינו ואי כמתעסק ע"ש היטב בבה"ז. ועיין תוס' סנהדרין ס"ב ע"ב סוף ד"ה להגביה ה' להם ג"כ הגירסא אלא ע"ש. ואמנם שם בתי' קמא מיישבים פי' רש"י דאע"ג דבשאר איסורים כתיב בה פרט למתעסק מ"מ איצטריך בשבת מטעם מלאכת מחשבת דנפקא מיני' היכי דנהנה במלאכת שבת ומשכחת לי' קרעו בחמתו או מדליק נר או אם ה' שבת והוציאה בפיו לפי' תוס' כריתות י"ד ע"א ד"ה אם וכו' בשאר איסורים כה"ג חייב שכן נהנה משא"כ בשבת פטור משום מלאכת מחשבת, ומש"ה איצטריך לטעמא דמלאכת מחשבת אבל לעולם אימא לך נתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר כיון שנתכוון לחתיכה דאיסורא חייב לכ"ע וכרש"י. וזה נ"ל כוונת פירש"י פסחים ל"ג ע"א ד"ה תאמר במעילה וכו' ע"ש וק"ל:

חתם סופר מסכת שבת דף עה עמוד א

מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. צל"ע לפי שיטת תוס' לעיל ע"ב ע"ב ד"ה נתכוון וכו' וכן פ"ב דשבועות ושם בכריתות, דמתעסק בדבר היתר ועלה בידו דבר איסור זה ממועט בכל איסורים שבתורה מדכתיב בה חוץ מחלבים ועריות ולא צריך לזה טעם דמלאכת מחשבת וא"כ בודאי גם בחובל ומבעיר פטור, ודוקא נתכוון לחתוך מחובר זה ועלה בידו מחובר אחר דנתכוון לדבר איסור דבשאר איסורים ככה"ג כגון רצה לשחוט עולה בחוץ ועלה בידו קרבן אחר חייב, ומ"מ בשבת כה"ג פטור משום דלא הוה מלאכת מחשבת בהא מחייבי' בחובל ומבעיר משום דמקלקל חייב מתעסק נמי חייב, ולפ"ז צע"ג מאי משני ש"ס מתינוקות הא התם מתעסק בדבר היתר ה' למול התינוק של שבת ועלה בידו איסור התינוק של א' בשבת ופטור מדכתיב בה כדאמר ר"א בעצמו במשנה דכריתות שם ומ"ט מחייב ר"א בתינוקות. ור"י נמי לא פטר רק משום דטריד מצוה אבל בלא"ה לא ואמאי מה ענין מתעסק בהיתר ועלה בידו איסור

דנפיק מבה, מה ענין זה למלאכת מחשבת, מיהו בש"ס י"ל דלא ממועט מבה אלא עוסק בהיתר גמור אבל מילה דבר איסור הוא אלא שדחי שבת מ"מ מקרי מתעסק באיסור ועלה בידו איסור היינו של א' בשבת ולא אימעט מבה, אלא מטעם שלא נתקיימה מחשבתו שנתחלף לו תינוק בתינוק דפטור משום מלאכת מחשבת והנח לחובל הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי חייב כצ"ל. וא"כ קשה אתוס' דשמעתין דלמא לעולם מתעסק ממש קאמר דהיינו עסיק בהיתר לפוצעו חי ועלה בידו איסור שנטל נשמה וממעט מבה ולא שייך הנח לחבורה הואיל ומקלקל חייב דלא ממלאכת מחשבת ממעטי לי' אלא מדכתיב בה כנ"ל ולק"מ וצ"ע:

מקור חיים סימן תל"א

ולכאורה נראה מוכח כדבריהם נש"ס מהא דאמר בדיקת חמץ דרבנן דמאורייתא בביטיל, בעלמא סג* •מוכח בהדיא דבדיקת אינה מדרבנן רק משום דסגי ביטול משמע לבלא בימיל היו בדיקת מדאורייתא י ואין להקשות אחמ"א דמדמהאותו לאוכל חלב בשוגג הא בחלב גופי' לא נקרא שוע רק כשמפיון לאכילה אבל כשאינו מצוין לאכילה כלל כגון קסנר רוק הוא ובלעו לא מיקרי שיג: רקמתעס' ומי"מחייב בחלב מטעם דמתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה כמבואר בשית ע"ג אבל בשאר איסורי' שאינו נהנה פטור מתעסק ומכ"ש כשאינו מתכוין כלל דמותר ואפ" באפשר ולא חמכוין כמבואר גפסח" דף כ"ח וא"כ חכא גבי חמץ כיון שאינו נהנה ולא קמכוין אמאי אסור: נראה דדוקא בדבר אסרח התורה לעשות מעשה בזה אמרינן דלא אסרה התורה לעשות המעשה רק בכוונה ודבר שאינו מתכוין מותר אבל כשאסרה התורה דבר שאין בו מעשה כגון הכא שאסרה התורה שלא יהיה חמץ בביתו אפי' כשאין מתכוין אסור...

שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה קמא סימן ח

ונ"ל דבר חדש דמה דממעטינן מאשר חטא בה פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי ממעטינן מאשר חטא בה דפטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור, אבל מה דממעטינן מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל.

א"כ י"ל דמש"ה נקיט בסוגיין מטעם מלאכת מחשבת היינו די"ל מה דאמרינן לענין נזקין חייב לענין שבת פטור, היינו לומר דאם הנפילה מחיקו היה בשבת חייב לשלם הנזק ופטור משום שבת, דלא אמרינן ביה קלב"מ =קם ליה בדרבא מיניה= כדין חייבי מיתות שוגגין כיון דלא היתה מלאכת שבת, לא נעשה כלל מלאכת שבת, אלא דאלו אתרו ביה והיה יודע שהאבן בחיקו אז היתה נקראת מלאכה ואם הי' מודיעים אותו מהאבן בחיקו ולא אתרו בו אז היו בכלל חייבי מיתות שוגגין אבל עתה כיון דלא ידע מהאבן שבחיקו, לא נעשה המלאכה ולא מקרי ח"מ =חייבי מיתות= שוגגין, אבל בלאו טעמא דבעי מלאכת מחשבת אלא מטעם דמתעסק דפטור גם בשאר איסורים, היינו גם מחטאת, אבל מ"מ מקרי מלאכה, והוי שגגת מלאכה בלא חיוב חטאת והיה פטור מלשלם הנזק, דהוי חייבי מיתות שוגגין ודוק.

וראיתי לידידי בעל חוות דעת בספרו מקור חיים (בסי' ת"ל) הקשה בלא ידע שחמץ בביתו אמאי נקטו הפוסקים דהוי שגגת עבירה, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דחמץ בביתו, ונדחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה.

ולענ"ד עיקר דמתעסק מקרי ג"כ עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עליו.

וחשבתי להביא ראיה ממה דאמרינן ברכות, (דף יט) המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ופסקינן (וכ"ה בש"ע) דאם הוא א"י =אינו יודע= שיש כלאים ואחר רואהו צריך להגיד לו אפילו בשוק לפושטו, ואמאי הא כיון דא"י שבבגדו כלאים, הוי מתעסק וליכא איסור דאורייתא ומותר משום כבוד הבריות, אלא ע"כ דמתעסק הוי ג"כ איסור דאורייתא, אלא דלא חייבה תורה קרבן עליו.

אמנם יש לדחות, דכלאים דהאיסור הנאת חימום הוי כמו חלבים ועריות דמתעסק חייבי, אך מ"מ העיקר נ"ל כמ"ש.

ובזה מובן לי דברי תוס' פ"ק דשבת (דף י"א ד"ה שמא ישכח ויצא) אליבא דרבא וכו' מבואר מדבריהם דלאביי דגזר גזירה לגזירה היה ניחא דמתעסק הוא עכ"פ דרבנן, ובפשוטו תמוה איך שייך דיאסרו חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה כן ולא יזהר ענין יאסרו חכמים לעשות כן, הא כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו דחשב שהוא תלוש לא ידע כלל שיש עליו איסור דרבנן.

ולפי הנ"ל דמתעסק הוי ככל מילי עבירה אלא דמקרי שגגת עבירה, ובכה"ג גזה"כ =גזירת הכתוב= לפטור מחטאת אבל עבירה יש כאן אלא דמ"מ בשבת כיון דלא ידע מהמחט לא מקרי מלאכת שבת, [ומה"ט נקטו בדבריהם מלאכת שבת ולא נקטו מתעסק, דמצד מתעסק היה מלאכה דאורייתא, רק מטעם מלאכת מחשבת הוא דרבנן] ובזה שפיר כתבו דלאביי היה ניחא דאסור מדרבנן, היינו דרבנן אמרו אף בלא מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן לענין מלאכה שא"צ לגופה וכדומה, וא"כ גם זו דלא ידע מהמחט מצד מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן, וממילא אף דהוא מתעסק הוי שגגת מלאכה דרבנן, ודוק.

נפקא מינה עוד לדינא במה דקיי"ל דמצווה על שביתת עבדו, דאם רואה עבדו שרוצה לקצור תבואה ממחומר והעבד אמר שרוצה לקצור זה התלוש והרב ידע שהוא מחומר דאם מתעסק לא הוי מלאכה כלל לא שייך בזה שביתת עבדו דהא העבד אינו עושה מלאכה כיון דחושב שהוא תלוש ואין רבו עובר משום שביתת עבדו, אבל אם מתעסק הוי שגגת עבירה כיון דהרב ידע שהוא מחומר יש בו משום שביתת עבדו דהא מלאכת מחשבת מקרי כיון דנעשה מחשבתו של עבד לקצור אלא דפטור משום מתעסק כמ"ש התוס' שבת (דף ע"ב) שהבאנו בתחלת דברינו וכיון דמתעסק הוי שגגת עבירה יש בזה משום שביתת עבדו. ידידו עקיבא גינז מא"ש.

בשולי המכתב ובההיא ענינא אמרתי בישוב קושית התוס' שבועות פרק ידיעות הטומאה (דף י"ט) ד"ה הרי העלם קדש, והיינו דלכאורה קשה בהעלם מקדש דהיינו דסבר שהוא בית דעלמא אמאי חייב, הא הוי מתעסק כמו סבר שהבהמה

חולין ושחטה בחוץ וצ"ל דוקא לענין חטאת קבועה מיעטה הכתוב דאשר חטא בה פרט למתעסק, אבל לענין עולה ויורד ליכא קרא, ובפרט למ"ש דמתעסק מקרי שגגת עבירה אלא דלא חייביה רחמנא חטאת וא"כ י"ל דעולה ויורד חייב, א"כ מיושב קושית התוס' דשפיר אמרינן העלם מקדש פטור לגמרי דהקרא דעולה ויורד מיירי בהעלם טומאה ומצד חיוב חטאת ממילא פטור משום מתעסק, ומדוקדק היטב לישנא דמתני' דברישא דאכל קודש לא קתני עלה רא"א וכו' ואינו חייב על העלם קודש כדקתני בסיפא גבי מקדש והיינו דבעי לומר דאינו חייב כלל, ובאכל קודש אדרבא לר"א דס"ל דקרא רק בהעלם טומאה, ממילא בהעלם קודש חייב חטאת דלא פטור מדין מתעסק, דהא בחלבים ועריות חייב מטעם דנהנה, לזה קתני רק בהעלם מקדש, דליכא חטאת קבועה, משום דהוי מתעסק, ודוק. עקיבא